

Exploring the Evolution of "Rural Women" Research in the Scopus

F. Ahmadi¹ , S. Nasire Zare²

Abstract

Introduction

Women have long been regarded as influential actors in the process of rural development, and their roles in rural areas have been extensively examined. However, most of these studies have focused on specific and limited themes, and no comprehensive and independent research has yet been conducted on their scientific status and representation in academic sources. This fragmentation has made it difficult, despite the large body of research, to obtain a comprehensive and coherent understanding of the subject. As a result, the likelihood of research duplication, overemphasis on limited aspects, and failure to identify scientific gaps and underexplored priorities has increased. Accordingly, there is a need for a comprehensive and systematic analysis of this topic. The present study therefore aims to provide a deeper examination of women in rural areas in the global scientific literature, identifying the main areas of focus, the roles and functions that have received the most attention, the capacities of women that have been most prominently represented, and the challenges that remain underexplored. The findings may help future researchers choose topics more purposefully and address the priorities and essential dimensions of rural women more effectively. In addition, these findings can assist policymakers and planners in allocating resources more efficiently and designing and implementing more effective interventions based on a deeper understanding of the current situation and real needs.

Materials and Methods

The research is limited in scope and, in terms of its objectives, is applied. However, the main approach of the study is based on Scientometrics and Bibliometrics research. This type of research relies on collecting data from academic databases and analyzing it using appropriate and relevant tools. In this study, scientometric and bibliometric indicators were employed to identify and analyze the topic of "rural women". Therefore, all related articles on the topic "Rural Women" indexed in the Scopus database from 1904 to 2026 were analyzed. For extracting and visualizing the findings, the Bibliometrix library was used in the RStudio programming environment, along with VOSviewer.

Results and Discussion

While Women's roles in national development programs have been recognized since the 1970s, the first scientific study on this topic was conducted in 1904. The significant growth of scholarly output in

1. Corresponding Author and Researcher, Institute for Agricultural Economics and Rural Development Planning Research, Tehran, Iran. (ahmadi.fatemeh541@yahoo.com)
2. PhD Student, Department of Geography and Rural Planning, Kharazmi University of Tehran, Tehran, Iran.

recent years also indicates that the topic of “Women” is now recognized as one of the scientific priorities in rural studies. In this regard, the largest share of funding for research on rural women has been provided by national institutions and international foundations based in developed countries, especially the United States. Likewise, the most important scientific centers include universities and research institutions in the United States, the United Kingdom, China, and Bangladesh. This concentration of funding sources and scientific centers in developed countries reflects the global prioritization of issues related to rural women. However, the most important finding of the study was the identification of the main thematic areas in the scientific literature. Co-word analysis also showed that most studies have focused on the integration approach and the active role of women in rural development. In contrast, a number of studies have addressed the challenges, limitations, and vulnerabilities faced by rural women. Health-related issues, as well as Physical and Mental Health, Poverty, and Deprivation, reflect a marginalization approach to women. More recently, “domestic violence” has emerged as an innovative area for examining the social conditions of women in rural areas. In our country, however, this topic has been studied more extensively in urban settings. These findings can serve as a basis for researchers in our country to more precisely orient their future studies.

Conclusions

In recent years, the research approach to rural women has changed from a purely development- and health-oriented perspective to one focused on security, dignity, and human rights. This requires researchers in our country to conduct more targeted and problem-oriented research in rural areas.

Keywords: Women, Rural, Representation, Rural Development.

بررسی تکامل پژوهش‌های «زنان روستایی» در پایگاه اسکوپوس

فاطمه احمدی^۱ ID، سعید نصیری زارع^۲ ID

چکیده

زنان همواره به‌عنوان عوامل اثرگذار در فرآیند توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نقش آنان در مناطق روستایی به‌طور گسترده بررسی شده است. آنچه که حایز اهمیت است؛ غالب این بررسی‌ها متمرکز بر موضوع و زمینه‌های خاصی بوده و تاکنون پژوهش جامعی از نحوه بازنمایی آنان در منابع علمی انجام نشده است. بنابراین هدف پژوهش بررسی تکامل پژوهش‌های «زنان» در مناطق روستایی بود. پژوهش کمی و رویکرد اصلی تحقیق مبتنی بر تحقیقات علم‌سنجی و کتابسنجی قرار داشت. در پژوهش تمام مقالات علمی مرتبط با موضوع «زنان روستایی» در پایگاه علمی اسکوپوس از سال ۱۹۰۴ تا سال ۲۰۲۶ مورد تحلیل قرار گرفت. جهت استخراج و مصورسازی یافته‌ها از ابزارهای کتابخانه Bibliometrix در محیط برنامه‌نویسی Rstudio و VOSviewer، استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که موضوع «زنان» در منابع علمی، رشد علمی قابل توجهی در سال‌های گذشته داشته و اکنون به عنوان یکی از اهداف علمی شناخته می‌شود. بیشترین حمایت‌های مالی از پژوهش‌های علمی توسط مؤسسات ملی و بنیادهای بین‌المللی در کشورهای توسعه‌یافته، به ویژه آمریکا تأمین شده است. به علاوه مهم‌ترین مراکز علمی شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در کشورهای آمریکا، انگلستان، چین و بنگلادش هستند. تحلیل هم‌رخدادی کلمات کلیدی نیز نشان می‌دهد که موضوع بیشتر پژوهش‌ها بر رویکرد ادغام و نقش فعال زنان در توسعه روستایی بوده است. در مقابل بخشی از پژوهش‌ها؛ به چالش‌ها، محدودیت‌ها و آسیب‌های پیش روی زنان روستایی پرداخته‌اند. مسائل بهداشتی، جسمی و روانی، فقر و محرومیت، بازتابی از رویکرد حاشیه‌ای شدن به زنان است. همچنین در سال‌های اخیر، «خشونت خانگی» به عنوان یکی از زمینه‌های بدیع برای بررسی شرایط اجتماعی زنان در مناطق روستایی مورد توجه قرار گرفته است. این زمینه در کشورمان بیش‌تر برای مطالعه در مناطق شهری قرار گرفته بود. این یافته‌ها می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای محققان در کشورمان در جهت‌گیری دقیق‌تر پژوهش‌های خود مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: زنان، روستا، بازنمایی، توسعه روستایی.

مقدمه

تحقق اهداف توسعه روستایی در گرو شناخت دقیق واقعیت‌های حاکم بر جوامع روستایی و درک عمیق از گروه‌های مختلف ساکن در این فضاها است (Mirlotfi et al., 2013; Khosravipour & Forushani, 2011). یکی از مهم‌ترین گروه‌هایی که همواره کمتر در کانون موضوع و اهداف برنامه‌های توسعه قرار می‌گیرند، زنان هستند. زنان یکی از مهم‌ترین سرمایه‌های انسانی در خانواده و جامعه روستایی به‌شمار می‌آیند و معیشت بسیاری از خانوارها، به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه، به‌طور مستقیم به فعالیت‌ها و درآمدهای آنان وابسته است (Arul Paramanandam & Packirisamy, 2015). زنان در این مناطق، ستون اصلی کشاورزی خرد، نیروی کار مزرعه و مدیریت زندگی روزمره خانوار بوده (Adekunle, 2013) و بخش عمده‌ای از مسئولیت تولید مواد غذایی خانواده‌های خود را نیز بر عهده دارند (Satyavathi et al., 2010). آنان همچنین با داشتن تجربه و دانش بومی، نقش مهمی در تولید و توسعه کشاورزی دارند (Ingutia et al., 2020). با این وجود، علی‌رغم اهمیت نقش زنان در جامعه روستایی، آن‌ها غالباً مورد غفلت قرار می‌گیرند؛ در حالی که زنان می‌توانند نقش بسزایی در تسریع توسعه در این مناطق ایفا کنند (Das & Singh, 2019). به باور بسیاری از صاحب‌نظران، برای از بین بردن فقر، بیکاری و

۱ - نویسنده مسؤل و پژوهشگر مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، تهران، ایران (Ahmadi.fatemeh541@yahoo.com).

۲ - دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

نابرابری، باید هر دو جنس زنان و مردان را مدنظر قرار داد و شناخت جایگاه و نقش زنان در توسعه و ابعاد گوناگون آن باید در کانون توجه قرار بگیرد (Movahdian et al., 2024; Keyghobadi, 2023). به واقع شناخت کامل و مناسب از ویژگی‌ها و گروه‌های مناطق مختلف روستایی، اطلاعات مهمی را برای تصمیم‌گیرندگان فراهم می‌کند و برای تجدید چارچوب سیاست‌های روستایی از ارزش مرجع قابل توجهی برخوردار می‌باشند (Li et al., 2015) پرداختن به این امر به ویژه در کشورهایی که مناطق روستایی آن به لحاظ توسعه، در حاشیه مانده‌اند از ضرورت بالایی برخوردار است.

بنابراین، یکی از مهمترین تحولات چشمگیر در دو دهه اخیر، اهمیت زنان در توسعه است. جایگاه زنان روستایی در ایران نیز بازتابی از ترکیب پیچیده نقش‌های چندگانه، فرصت‌های محدود و بار مسئولیت‌های سنگین است. آنان در عین اینکه نقش اصلی معیشت خانوار، تولیدات کشاورزی و مدیریت زندگی روزمره به‌شمار می‌آیند، همچنان با دسترسی نابرابر به منابع، آموزش، خدمات سلامت و فرصت‌های اقتصادی مواجه‌اند (Taghizadfanid et al., 2025; Pourtaheri & Pourvardi Nejat, 2009). شکاف میان نقش‌های گسترده زنان در عمل و جایگاه محدود آنان در برنامه‌ها و سیاست‌ها، موجب شده تا بخش مهمی از ظرفیت‌های انسانی در روستاها مود توجه قرار نگیرد. در سال‌های اخیر پژوهش‌های فراوانی نیز درباره نقش، شرایط و ابعاد مختلف زندگی آنان در مناطق روستایی انجام شده، به نحوی که می‌توان با توجه به پژوهش‌ها سه رویکرد اصلی را مدنظر قرار داد.

نقش اقتصادی زنان یکی از اصلی‌ترین رویکردهای علمی در توسعه روستایی است. این نقش اصلی‌ترین محور پژوهش‌ها در ایران است. زنان در این رویکرد به عنوان یک نیروی محرک در اشتغال کشاورزی، توسعه گردشگری (Yousfond & Abdollahi, 2025) و کارآفرینی در روستا (Hosseini et al., 2025; Farzi & Moghaddis Farimani, 2025) شناخته می‌شوند. در این زمینه توانمندسازی زنان نیز گامی ضروری برای قرار گرفتن در مسیر توسعه انسانی و مدیریت استعدادهای محسوب می‌گردد (Azimi et al., 2024). به نحوی که عواملی مانند: آموزش (Agbo & Isa, 2017)، سن (Menon & Sharma, 2020; Musonera & Heshmati, 2017)، تحصیلات (Fouad Mohammed et al., 2020)، سطح مهارت‌های زندگی (Hunt & Samman, 2016)، محل سکونت و وضع بهداشتی بهتر (Soharwardi et al., 2020)، شغل و کار مناسب (Choudhry et al., 2019)، دسترسی به اموال، دارایی‌ها و کار با دستمزد مناسب (Choudhry et al., 2019) بر آنان مؤثر است. در کنار رویکردهای اقتصادی، بخش قابل توجهی از پژوهش‌ها نیز، زنان را از منظر نقش‌های اجتماعی و فرهنگی در مناطق روستایی مورد بررسی قرار داده‌اند (رویکرد دوم). در این رویکرد، زنان به‌عنوان عاملان حفظ سنت‌ها، ارزش‌ها، انتقال دانش بومی، مدیریت خانواده و مشارکت در فرآیندهای توسعه روستایی (Akiya et al., 2025; Sojasi Qeidari et al., 2023) می‌شوند. از سوی دیگر، گروهی از پژوهش‌ها نیز به مسائل ساختاری و نهادی زنان روستایی پرداخته‌اند (رویکرد سوم)؛ مسائلی از جمله نابرابری جنسیتی در دسترسی به منابع (Daneshmehr & Karimi et al., 2025; Taghizadfanid et al., 2025)، حقوق مالی و اقتصادی زنان (Zein al-Dinini & Gharechamani, 2025) و همچنین محدودیت مشارکت در تصمیم‌گیری‌های محلی و فقدان شبکه‌های رسمی زنان (Kazemi & Naeimi, 2025) تأکید می‌کنند.

بررسی این رویکردها و نقش‌های غالب نشان می‌دهد که «زنان» همواره به‌عنوان گروه‌های اثرگذار در توسعه روستایی در نظر گرفته شده‌اند. با این وجود، مسئله اصلی آن است که در بسیاری از پژوهش‌ها به وجود یا اهمیت زنان پرداخته شده و در موضوعات پراکنده‌ای این زمینه‌ها مورد توجه قرار گرفته است. این پراکندگی منجر به آن شده که با وجود حجم گسترده پژوهش‌ها، دستیابی به شناخت جامع و منسجم از موضوع مورد نظر دشوار باشد. در چنین شرایطی امکان تکرار پژوهش‌ها، تمرکز بر برخی جنبه‌های محدود و نیز ناتوانی در شناسایی شکاف‌های علمی و اولویت‌های کمترپرداخته‌شده افزایش یابد. از همین رو نیازمند یک تحلیل جامع و نظام‌مند در موضوع مورد نظر وجود دارد. بنابراین هدف پژوهش آن است که به بررسی عمیق‌تری از موضوع زنان روستایی بپردازد. اینکه در ادبیات علمی (شبکه جهانی علم) جهت‌گیری اصلی پژوهش‌ها در چه حوزه‌هایی تمرکز بیشتری داشته، نقش‌ها و کارکردهایی که بیش از همه مورد توجه قرار گرفته، کدام‌اند. همچنین کدام یک از ظرفیت‌های زنان به‌صورت برجسته‌تری بازنمایی شده و چه چالش‌هایی همچنان کمتر بررسی شده‌اند. بیان هرکدام از این

یافته‌ها می‌تواند به جهت‌گیری هدفمند محققان در انتخاب موضوع پژوهش‌های آتی کمک کند. به‌گونه‌ای که در پژوهش‌ها به اولویت‌ها و ابعاد ضروری در موضوع زنان روستایی پرداخته شود. به علاوه این یافته‌ها می‌تواند به سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان نیز کمک نماید تا با درک عمیق‌تر از وضعیت موجود و نیازهای واقعی، منابع را به شکل مؤثرتری تخصیص داده و مداخلات اثربخش‌تری را طراحی و اجرا نمایند.

مبانی نظری

بازنمایی مفهومی است که در حوزه‌های متفاوتی مورد استفاده قرار می‌گیرد. مفهوم «بازنمایی» امروزه به شدت متأثر از آثار استوارت هال^۱ می‌باشد. هال با رویکردی نوین به مفهوم بازنمایی می‌پردازد (Panahi & Mohammadzadeh, 2016) و چنین استدلال می‌کند که «تمامی هنجارهای اجتماعی در مفهوم و معنا قرار دارند. برای انجام یک هنجار اجتماعی انسان‌ها باید معنایی به آن‌ها بدهند، به طریقی معنادار درباره آن بیندیشند و بتوانند برداشتی از آن داشته باشند» (Hall & Gieben, 1992). از نظر هال^۲ (۱۹۹۷)، بازنمایی عبارت است از زبان‌ها و نشانه‌ها برای گفتن چیزی معنادار یا نمایش معنادار جهان به افراد دیگر. وی اضافه می‌کند که بازنمایی ساخت معنا از طریق زبان است. زبان، نشانه‌ها و تصاویر نقش مهمی در شکل‌دهی و توسعه آنچه مردم به عنوان واقعیت درک می‌کنند، بازی می‌کنند (Hall, 1997). به صورتی که در پژوهش حاضر نیز موضوع و عنوان منابع علمی بخشی از بازنمود واقعیت‌های زنان روستایی قرار دارند.

امروزه در رویکردهای توسعه، به جای توجه به افزایش شاخص‌های رشد اقتصادی، به افزایش فرصت‌های عمومی و نقش آفرینی گروه‌های مختلف اجتماع توجه می‌شود (Roshannia et al., 2015). از این رو در تمامی نظریات توسعه نیز تأکید بر انسان، استفاده از توانمندی‌های او و توسعه منابع انسانی است. هر جامعه انسانی متشکل از مردان و زنانی است که تحت روابط متقابل اجتماعی و در عین وابستگی به یکدیگر، نقش و کارکرد ویژه‌ای را ایفا می‌کنند. بنابراین نقش زنان در توسعه مستقیماً با هدف توسعه اجتماعی و اقتصادی بستگی دارد و از این رو در تحول همه جوامع انسانی عاملی بنیادین محسوب می‌شود (Ghafari, 1999). این در حالی است که دستیابی به توسعه پایدار به عنوان انتخاب ناگزیر کشورها در مسیر توسعه و پیشرفت، بدون حضور و مشارکت فعال زنان در ساحت‌های مختلف حاصل نخواهد شد. توجه به زنان در فرآیند توسعه در چند دهه اخیر بسیار مورد توجه متفکرین و سیاست‌گذاران قرار گرفته است تا با برآورد و بالفعل کردن ظرفیت و توانایی زنان در همه شاخه‌های توسعه، نتایج مهمی کسب شود (Kawakbian & Matin, 2025). اندیشمندان امروز نیز توسعه که گرایش به دیدگاه سیستمی به عنوان یک مکتب کل‌نگر دارند؛ برای مشخص کردن الگوهای توسعه روستایی، حضور زنان را در تمامی ابعاد به عنوان نیمی از نیروی انسانی بالقوه فعال مطرح کرده و امکان توسعه پایدار روستایی را بدون مشارکت این نیم فراموش شده عملی نمی‌بینند (Khosravipour & Forushani, 2011).

نظریه‌های مرتبط با نقش زنان در فرایند توسعه، به‌ویژه تحت تأثیر رویکردهای فمینیستی، تا حد زیادی بر پایه مطالعات بوزروپ^۳ شکل گرفته است. وی با بررسی تجربه کشورهای جهان سوم نشان داد که بسیاری از برنامه‌های توسعه نه تنها موفق نبوده‌اند، بلکه گاه بر خلاف اهداف توسعه عمل کرده‌اند و به تضعیف موقعیت زنان انجامیده‌اند (Azkia & Imani, 2008). یکی از محورهای اصلی مورد توجه فمینیست‌ها، تأثیر تغییرات اقتصادی و اجتماعی ناشی از توسعه بر زندگی زنان است. تیانو در این زمینه سه رویکرد عمده را معرفی می‌کند:

- رویکرد ادغام: مطابق این دیدگاه، مشارکت هرچه بیشتر زنان در فعالیت‌های اقتصادی و عرصه عمومی، می‌تواند زمینه‌ساز رهایی زنان و تحقق برابری جنسیتی باشد.
- رویکرد حاشیه‌ای شدن: در این رویکرد، توسعه سرمایه‌داری موجب می‌شود زنان از نقش‌های تولیدی خود دور بمانند و بیشتر به حوزه خصوصی و خانه محدود شوند. در این شرایط، زنان کنترل خود را بر منابع مادی از دست می‌دهند و وابستگی اقتصادی آن‌ها به مردان افزایش می‌یابد.

1. Stuart Hall
2. Hall
3. Boserup

رویکرد بهره‌کشی: این دیدگاه نیز بر این باور است که فرایند مدرن‌سازی به ایجاد نیروی کار ارزان‌قیمت منجر می‌شود و زنان، به‌ویژه در صنایع، نقش مهمی پیدا می‌کنند، اما به دلیل جایگاه فرودست در بازار کار، با انواع بهره‌کشی روبه‌رو می‌شوند.

برخی فمینیست‌های دیگر نیز بر این نکته تأکید می‌کنند که توسعه، به جای بهبود وضعیت زنان، مشکلات جدیدی ایجاد کرده است. از جمله مهاجرت مردان به دلیل تغییرات اقتصادی، که مسئولیت‌های خانوادگی، اقتصادی و مراقبتی را بیش از پیش بر دوش زنان می‌گذارد. علاوه بر این، ورود الگوهای صنعتی و برنامه‌های کمک‌رسانی گاه با تحمیل ارزش‌های غربی درباره زنان همراه است. بوونیک نیز بحث زن و توسعه را نمونه‌ای از نظریه برابری می‌داند و معتقد است که بسیاری از سیاست‌های توسعه‌ای گذشته اثرات منفی بر زندگی و فرصت‌های زنان داشته‌اند. از نظر او، یکی از راه‌های اساسی برای بهبود وضعیت زنان، مشارکت رسمی آنان در بازار کار و حضور فعال در فرایند توسعه است (Azkia & Imani, 2008). در امتداد این مباحث، یافته‌های بوزروپ نیز نقش مهمی در روشن ساختن جایگاه زنان در اقتصاد روستایی و نحوه تأثیر توسعه بر آنان داشته است. بوزروپ در مطالعه مشهور خود (۱۹۷۰) درباره نقش زنان در توسعه کشاورزی نشان داد که در بسیاری از کشورهای آسیایی، زنان سهم چشمگیری در فعالیتهای داخل و خارج از خانه دارند؛ با این حال، مهاجرت گسترده مردان به شهرها برای اشتغال، بار مسئولیت‌های تولیدی و خانگی را بیش از پیش بر دوش زنان گذاشته است (Martins, 1996). براساس گزارش فائو نیز در سال ۱۹۹۶، زنان به طور متوسط ۵۰ درصد از تولیدات بخش کشاورزی را بر عهده دارند. کار آنها از نظر حجم و زمان اختصاص یافته کاری بیش‌تر از مردان است و این مسئله در کنار وظایف مادری، همسری و مدیریت خانه بار سنگینی را بر دوش آنها از نظر وقت و انرژی تحمیل می‌کند. مطالعات موردی نیز در این زمینه نشان می‌دهد که زنان دو سوم اوقات خود را صرف تولید، اداره خانه و سازمان‌دهی می‌کنند. در حالی که مردان این زمان را به یک سوم تقلیل می‌دهند (FAO, 1996). بنابراین با وجود اینکه بخش عمده‌ای از نیروی کار کشاورزی در کشورهای جهان سوم را زنان تشکیل می‌دهند، در مقایسه با زنان جوامع صنعتی، موقعیت پایین‌تری دارند. توجه صرف به کمیت و کیفیت فعالیت مردان در بخش کشاورزی و ثبت آنها در آمارهای رسمی، موجب شده تا برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه روستایی فقط بر پایه توجه به فعالیت‌های مردان طراحی شود. به حساب نیاوردن نقش زنان در اقتصاد روستا یکی از علل اصلی شکل‌گیری و تداوم نابرابری‌های موجود میان زنان و مردان است (Vafaei & Torkarani, 2014).

بنابراین، با طرح مبانی نظری، پژوهش «بازنمایی» را به‌عنوان زمینه اصلی برای تحلیل پژوهش‌های علمی مرتبط با «زنان روستایی» در نظر می‌گیرد. بر اساس دیدگاه استوارت هال، فرایند تولید دانش و تحلیل علمی در هر حوزه نه تنها بازتابی از واقعیت است، بلکه خود در ساخت معنا و شکل‌دهی به واقعیت‌های اجتماعی نیز نقش دارد. مقالات نمایه‌شده در پایگاه‌های علمی در موضوع زنان روستایی را نیز می‌توان به عنوان یک بازنمایی علمی تلقی کرد که بیانگر روندهای غالب، اولویت‌های پژوهشی و تغییرات نظری این حوزه هستند. در پژوهش مبانی نظری یاد شده تنها نقش چارچوب مفهومی و تفسیری را ایفا می‌کند. در این چارچوب، شاخص‌ها و تحلیل‌های علم‌سنجی و کتابسنجی، شامل روند انتشار، شبکه هم‌واژگانی، هم‌استنادی و خوشه‌بندی موضوعی، ابزار شناسایی الگوهای بازنمایی زنان روستایی هستند و نظریه‌های «توسعه»، مبنای تفسیر این الگوها و جهت‌گیری‌های پژوهشی را فراهم می‌آورند. از این‌رو، پژوهش حاضر می‌کوشد با بهره‌گیری از روش‌های علم‌سنجی و کتابسنجی، نحوه بازنمایی زنان روستایی را در منابع علمی موجود بررسی و جهت‌گیری‌های غالب را آشکار سازد. علاوه بر این، با توجه به رویکردهای اصلی پژوهش سعی می‌کند تا مشخص سازد که کدام یک از این دیدگاه‌ها در ادبیات علمی نقش برجسته‌تری داشته است.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش کمی و به لحاظ هدف کاربردی است. اما رویکرد اصلی تحقیق مبتنی بر تحقیقات علم‌سنجی و کتابسنجی قرار دارد. این نوع از تحقیقات مبتنی بر جمع‌آوری اطلاعات از پایگاه‌های علمی و تحلیل آن با استفاده از ابزارهای لازم و مرتبط در این زمینه است. بدین‌صورت که با جستجوی یک موضوع علمی و دریافت اطلاعات کتابشناختی آن از جمله: نوع منبع (مقاله،

کتاب و ...)، نویسندگان، وابستگی سازمانی نویسندگان، چکیده، کلمات کلیدی مقاله، میزان استنادهای دریافتی منبع و ... می‌توان به بررسی یک موضوع علمی پرداخت. برای این بررسی از شاخص‌های خوداستنادی، هم‌رخدادی کلمات کلیدی و ... استفاده می‌گردد. اما مهمترین موضوع در این نوع از تحقیقات، جمع‌آوری صحیح و کامل از منابع علمی است. به طوری که یافته‌ها و نتایج تحقیق وابستگی بسیاری به آن دارد (Nasire Zare & Karam, 2023; Nasire Zare et al, 2025). در این زمینه سه پایگاه علمی - استنادی اسکوپوس، وب‌آوساینس و گوگل اسکالر با پوشش بالایی از مجلات علمی به انتشار منابع علمی اقدام می‌کنند. منظور از منابع استنادی، بانک اطلاعاتی است که علاوه بر چکیده و مشخصات منابع علمی (مقاله، کتاب و ...)؛ دارای فهرست رفرنس برای هر کدام از منابع نیز بوده که امکان محاسبه تعداد ارجاعات (استنادات)^(۱) و ... را فراهم می‌کند. از طریق این بانک اطلاعاتی؛ می‌توان دریافت که هر منبع علمی در این مجموعه چه مشخصاتی دارد. این اطلاعات معیارهای بسیار مهمی هستند که می‌توانند به عنوان ارزیابی و اثرگذاری مورد مقایسه قرار گیرند. بنابراین در پژوهش جهت انتخاب اینکه کدام یک از پایگاه‌های علمی می‌تواند اطلاعات کامل و مناسبی در موضوع مورد نظر (زنان روستایی) داشته باشد، براساس معیارهای لازم مورد بررسی قرار گرفتند، جدول (۱).

جدول ۱. مقایسه پایگاه‌های علمی استنادی در انتشار منابع علمی

ردیف	ویژگی	پایگاه‌های علمی استنادی		
		Google Scholar	Scopus	Web of Science
۱	دسترسی آسان به پایگاه (رایگان باشد)	رایگان	غیر رایگان	غیر رایگان
۲	جامع بودن اطلاعات استنادی منابع علمی	خوب	بسیار خوب	بسیار خوب
۳	پوشش مجلات علمی معتبر	بسیار خوب	بسیار خوب	بسیار خوب
۴	نخستین انتشار منبع علمی مرتبط با موضوع «زنان روستایی»	نامشخص	۱۹۰۴	۱۹۱۵
۵	تعداد منابع علمی انتشار یافته مرتبط با موضوع «زنان روستایی»	نامشخص	۱۰۳۴۳	۱۰۱۲۹
۶	بالاترین استناد یک منبع علمی در پایگاه با موضوع «زنان روستایی»	نامشخص	۸۴۷	۸۲۳
۷	بررسی نهایی	✗	✓	✗

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

مقایسه سه پایگاه علمی نشان می‌دهد که پایگاه اسکوپوس به دلیل اینکه منابع علمی بیشتری را در موضوع مورد نظر پوشش می‌دهد و اینکه این منابع بیشترین تعداد استنادها را دارند، لذا این پایگاه جهت جمع‌آوری اطلاعات تعیین گردید. با توجه به حجم بالای منابع در این پایگاه، جستجو بر اساس دستورالعمل‌ها و نشانگرهای دقیق و با تمرکز بر کلمات کلیدی مرتبط انجام شد. نحوه جستجو در سه مرحله انجام شد:

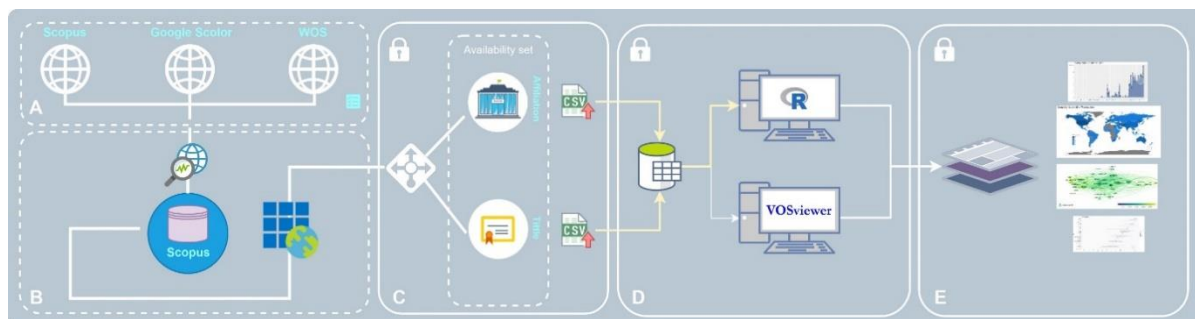
نخست کلمات کلیدی مرتبط مشخص گردیدند، تا تنها منابعی که مرتبط با «زنان» باشند، مورد توجه قرار گیرند:
(Woman* OR Women OR Female*)

نتیجه این جستجو، ۸۳۲۷۲۷ رکورد بود. این رکوردها شامل تمام گزارش‌ها، کتاب‌ها، نامه‌ها، مقالات علمی و ... بودند. لذا در بخش بعدی جهت اینکه تمرکز پژوهش بر موضوع «زنان در مناطق روستایی» است، لذا جستجو براساس کلمات کلیدی مرتبط محدودتر گردید.

(Rural* OR Village* OR "Rural Area*" OR "Rural Communit*" OR "Rural Region*" OR "Remote Communit*" OR "Rural Settlement*")

با توجه به آنکه هدف پژوهش بررسی و شناخت موضوع بدون محدوده زمانی و منطقه جغرافیایی بود، لذا هیچ‌گونه محدودیتی در این زمینه انجام نگردید. به علاوه با توجه به جستجوی هدفمند، در میان هر دو فیلد جستجو، از نشانگر AND استفاده گردید. این بدین معناست که هر نوع منبعی که شامل اطلاعات مورد نظر باشد، شناسایی گردند. حاصل این جستجو نیز

۱۰۳۴۳ رکورد بود. با این حال بررسی‌ها نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از منابع شامل یادداشت‌ها، نظرسنجی‌ها، فصل‌های کتاب و ... بوده که ارتباط مستقیمی با موضوع پژوهش نداشته‌اند. لذا جهت افزایش دقت در یافته‌ها و جلوگیری از افزایش حجم اطلاعات، تنها مقالات علمی مبنای اصلی قرار گرفتند. بنابراین با محدود نمودن اطلاعات، ۸۹۳۱ رکورد که شامل مقالات علمی بودند، مورد توجه قرار گرفتند، (شکل ۱).

شکل ۱. تشکیل بانک داده در پژوهش

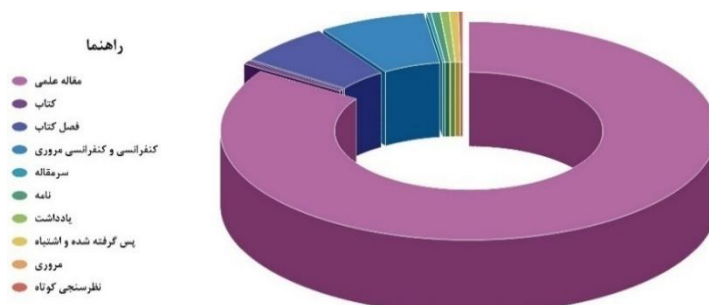
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

برای اطمینان از صحت اطلاعات جمع‌آوری شده، مجدد اطلاعات مورد بررسی نیز تا حد امکان به لحاظ موضوعی بررسی گردیدند. اما با توجه به نوع رویکرد پژوهش و اینکه غالباً در روش‌های علم‌سنجی و کتابسنجی از ابزارهای علمی گوناگون برای مصورسازی و ... استفاده می‌کنند؛ در پژوهش از کتابخانه Bibliometrix در محیط برنامه‌نویسی Rstudio و VOSviewer که بتوانند یافته‌های مناسب‌تری را ارائه بدهند، استفاده شد.

نتایج و بحث

- توصیف منابع علمی

در ارائه یافته‌های پژوهش، نخست کلیه منابع علمی شناسایی شده، (بدون انتخاب نهایی مقالات علمی)، مورد تحلیل و توصیف قرار می‌گیرند. در این بخش، هدف اصلی ارائه توصیف کلی از حجم تولیدات علمی، روند انتشار و ویژگی‌های عمومی است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در پایگاه اسکوپوس، تعداد ۱۰۳۴۳ منبع مرتبط با موضوع «زنان روستایی» وجود دارد. نخستین منبع در سال ۱۹۰۴ منتشر گردیده و آخرین آن نیز در سال ۲۰۲۶ در ۲۶ ژانویه (۶ بهمن ماه ۱۴۰۴) بوده است. منابع شناسایی شده شامل: کتاب، فصل کتاب، مقالات کنفرانسی و مروری، نامه، یادداشت، پس گرفته شده و اشتباه، مروری، نظرسنجی کوتاه را دارد، شکل (۲).

شکل ۲. توزیع فراوانی اسناد علمی در انجام تحقیقات با موضوع زنان روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

۲/۰۶ درصد نرخ رشد سالیانه منابع علمی بوده و به طور متوسط ۸ نویسنده در انجام آن با یکدیگر همکاری داشته‌اند. همچنین میزان مشارکت و همکاری علمی بین‌المللی میان نویسندگان، ۲۳/۱۷ درصد بوده که حاکی از همکاری بالا و توجه به موضوع است، جدول (۲).

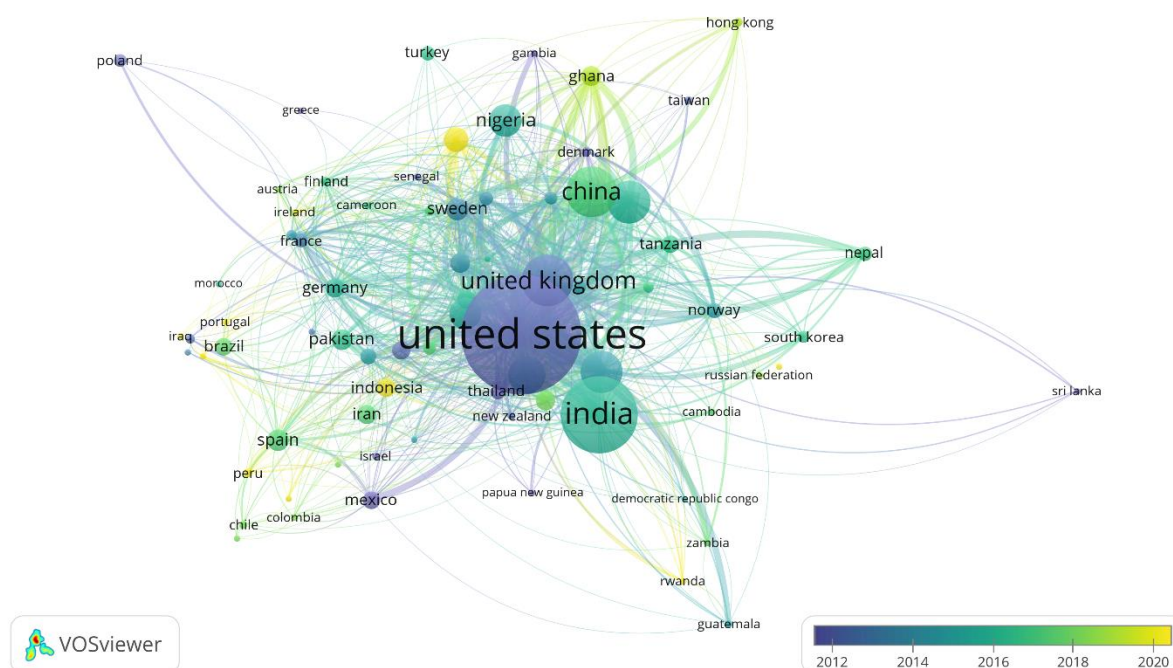
جدول ۲. منابع علمی جستجو شده در پایگاه اسکوپوس (بدون در نظر داشتن مقالات علمی به عنوان مبنای تحلیل)

معیار	فراوانی	منبع علمی	فراوانی	زبان انتشار	تعداد	درصد (%)
تعداد منابع علمی (کتاب، مقاله و ...)	۱۰۳۴۳	کتاب	۶۸	اسپانیایی	۸۳۵۶	۹۳/۵
تعداد مقاله علمی	۸۹۳۱	فصل کتاب	۶۵۴	چینی	۱۳۹	۲/۳
نرخ رشد سالیانه	۲/۰۶	کنفرانسی و کنفرانسی مروری	۴۴۷	پرتهالی	۷۲	۰/۸
متوسط تعداد استناد اسناد علمی	۱۴/۳۱	سرمقاله	۲۰	روسی	۵۵	۰/۶
متوسط میانگین سنی منابع	۱۲/۲	نامه	۶۹	فرانسوی	۳۸	۰/۴
نویسندگان اسناد تک نویسنده	۵	یادداشت	۷۱	آلمانی	۲۹	۰/۳
تعداد نویسندگان	۲۰۹۳۴	پس گرفته شده و اشتباه	۶۷	لهستانی	۲۵	۰/۳
نویسندگان مشترک در هر اسناد	۷/۸۶	مروری	۸	ژاپنی	۱۵	۰/۲
مشارکت بین‌المللی	۲۳/۱۷	نظرسنجی کوتاه	۸	فارسی	۱۳	۰/۱

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

تحلیل فعالیت‌های بین‌المللی در موضوع «زنان روستایی»

تحلیل همکاری‌های علمی بین‌المللی، امکان ترسیم الگوی توزیع جغرافیایی تولید دانش و شناسایی جریان‌های غالب پژوهشی را فراهم می‌کند. این تحلیل نشان می‌دهد که پژوهش‌ها در این حوزه چگونه میان کشورها شکل گرفته و کدام کشورها نقش محوری‌تری در تولید و تبادل دانش مرتبط ایفا کرده‌اند. در شکل (۳)، شبکه هم‌تألفی شکل گرفته در موضوع تحقیق را نشان می‌دهد. در این شبکه هرکدام از کشورها به عنوان گره و پیوندها نیز به عنوان ارتباطات (هم‌تألفی) در انجام مقالات مشخص شده است. اندازه گره‌ها براساس تعداد مقالات علمی منتشر شده و رنگ آن‌ها نیز براساس دوره‌های زمانی نشان داده شده است.

شکل ۳. شبکه هم‌تألفی (همکاری) کشورها در مقالات علمی با موضوع موضوع زنان روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

براساس نتایج، الگوی همکاری‌های بین‌المللی در ۸ خوشه قرار دارد. خوشه اول، اصلی‌ترین خوشه بوده و همکاری‌های گسترده‌ای میان کشورها در آن وجود دارد. ایران نیز در خوشه دوم قرار دارد. در این خوشه عمدتاً کشورهای اروپایی و آمریکایی است. این موضوع حاکی از آن است که در ایران انجام زمینه‌های تحقیقاتی مرتبط با موضوع مورد مطالعه، بیش از آنکه در چارچوب همکاری با کشورهای منطقه‌ای و آسیایی باشد، به همکاری با مراکز علمی کشورهای توسعه‌یافته وابسته است.

جدول ۳. شبکه هم‌تألفی کشورها در مقالات علمی با موضوع زنان روستایی

خوشه	کشورها	تعداد	درصد (%)	کشور سرآمد	کشور مرکزی
اول	بنگلادش، سوئد، پاکستان، آلمان، اندونزی، ژاپن، برزیل، مالزی، فرانسه، ایتالیا، مصر، فنلاند، عربستان سعودی، پرتغال، سنگاپور، عراق، اتریش، یونان، اردن، مراکش، فیلیپین	۲۱	۲۸/۴	بنگلادش	بنگلادش
دوم	کانادا، اسپانیا، ایران، مکزیک، بلژیک، پرو، شیلی، اسرائیل، کلمبیا، آرژانتین، اکوادور، موزامبیک، جمهوری چک	۱۳	۱۷/۶	کانادا	کانادا
سوم	انگلستان، آفریقای جنوبی، نیجریه، زیمبابوه، بورکینافاسو، دانمارک، گامبیا، کامرون، سنگال	۹	۱۲/۲	انگلستان	انگلستان
چهارم	چین، استرالیا، تایلند، مالاوی، هنگ‌کنگ، نیوزیلند، تایوان، پاپوآ گینه نو	۸	۱۰/۸	چین	استرالیا
پنجم	تانزانیا، نروژ، کره جنوبی، ویتنام، روسیه، کامبوج، سریلانکا، صربستان	۸	۱۰/۸	تانزانیا	نروژ
ششم	ایالات متحده، هند، اوگاندا، گواتمالا، زامبیا، رواندا، جمهوری دموکراتیک کنگو	۷	۹/۴	ایالات متحده	ایالات متحده
هفتم	اتیوپی، غنا، هلند، کنیا، ترکیه، ایرلند	۶	۸/۱	اتیوپی	هلند
هشتم	نپال، سوئیس	۲	۲/۷	نپال	سوئیس
جمع	-	۷۴	۱۰۰٪	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

همچنین همکاری و فعالیت اغلب کشورهای آفریقایی در خوشه‌ها، نشان‌دهنده تمرکز بالای پژوهش‌ها در این کشورها بر مسائل اجتماعی، بهداشتی و ... زنان در مناطق روستایی بوده است. مسئله‌ای که می‌تواند ناشی از چالش‌های فقر و نابرابری‌های جنسیتی زنان در این مناطق باشد. پس از شناسایی الگوهای همکاری بین‌المللی و خوشه‌های هم‌تألفی کشورها؛ بررسی مراکز علمی و نهادهای پژوهشی فعال در این زمینه نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این نهادها، شامل دانشگاه‌ها، مؤسسات پژوهشی و سازمان‌های علمی و بین‌المللی بوده که نقش تعیین‌کننده‌ای در هدایت جریان تولید دانش، تأمین منابع مالی و شکل‌دهی به جهت‌گیری‌ها و اولویت‌های پژوهشی ایفا می‌کنند. شناسایی این مراکز می‌تواند به درک بهتر ساختار نهادی پژوهش‌ها و تمرکزهای علمی غالب در این حوزه کمک کند. در جدول (۴)، مراکز و حامیان برتر ارائه شده است.

جدول ۴. حامیان و مراکز علمی - پژوهشی برتر در مقالات علمی با موضوع زنان روستایی

رتبه	حامیان مالی	کشور	تعداد	مراکز علمی - پژوهشی	کشور	تعداد
۱	مؤسسات ملی سلامت	بین‌المللی	۲۹۵	دانشگاه کالیفرنیا	آمریکا	۳۳۲
۲	بنیاد بیل و ملیندا گیتس	آمریکا	۱۳۱	دانشگاه جان هاپکینز	آمریکا	۲۷۵
۳	موسسه ملی سلامت روان	بین‌المللی	۱۲۸	دانشگاه لندن	انگلستان	۲۴۴
۴	بنیاد ملی علوم طبیعی چین	چین	۱۱۴	مرکز بین‌المللی تحقیقات پزشکی بنگلادش	بنگلادش	۲۲۰
۵	موسسه ملی سلامت کودک و توسعه انسانی	آمریکا	۱۰۱	دانشگاه علوم و فناوری امبارارا	اوگاندا	۱۵۲
۶	موسسه ملی سرطان	آمریکا	۹۶	دانشگاه ژنگ‌ژو	چین	۱۴۶
۷	مرکز بین‌المللی فوگارتی	آمریکا	۹۰	دانشگاه مرکزی جنوبی	چین	۱۳۳
۸	موسسه ملی سوء مصرف مواد مخدر	آمریکا	۸۳	دانشگاه نیجریه	نیجریه	۱۲۶
۹	موسسه ملی آلرژی و بیماری‌های عفونی	آمریکا	۸۲	دانشگاه کنتاکی	آمریکا	۱۲۲
۱۰	شورای تحقیقات پزشکی	انگلستان	۷۸	دانشگاه بریتیش کلمبیا	کلمبیا	۱۲۱

نتایج نشان می‌دهد که بزرگترین حامیان مالی، گروه‌ها و مراکز ملی در کشورها هستند. در این میان کشور آمریکا اصلی‌ترین حامی در تأمین منابع مالی در انجام پژوهش‌ها بوده است. همچنین در تبیین مهمترین مراکز علمی- پژوهشی نیز کشورهای آمریکا، انگلستان، بنگلادش، اوگاندا بیشترین فعالیتهای علمی را در موضوع زنان روستایی انجام داده‌اند.

- تحلیل شناختی از موضوع «زنان روستایی»

شناسایی مهمترین زمینه‌های پژوهشی در حوزه زنان روستایی و درک ابعاد مختلف پرداختن به این موضوع، از بخش‌های اصلی تحلیل پژوهش حاضر به شمار می‌آید. در این بخش، ابتدا مقالات پراستناد و تأثیرگذار بررسی می‌شوند. سپس با استفاده از فراوانی مهمترین کلمات و تحلیل هم‌رخدادی، ابعاد اصلی شناخته می‌شود. در جدول ۵، مهمترین مقالات علمی در موضوع زنان روستایی براساس تعداد استنادهای خود مرتب شده است.

جدول ۵. مهمترین مقالات علمی در موضوع زنان روستایی

رتبه	نویسندگان	عنوان	استناد	
			جمع	میانگین
۱	گوپتا (۱۹۸۷) ^۱	تبعیض گزینشی علیه کودکان دختر در مناطق روستایی پنجاب، هند	۸۴۷	۲۱/۷۲
۲	هاشمی و همکاران ^۲ (۱۹۹۶)	برنامه‌های اعتباری روستایی و توانمندسازی زنان در بنگلادش	۷۳۷	۲۴/۵۷
۳	کاربر (۲۰۰۱) ^۳	اختلافات بر سر اعتبار: ارزیابی مجدد پتانسیل توانمندسازی وام‌های اعطایی به زنان در مناطق روستایی بنگلادش	۷۱۱	۲۸/۴۴
۴	ویلکاکس و همکاران ^۴ (۲۰۰۰)	عوامل تعیین‌کننده فعالیت بدنی در اوقات فراغت در زنان روستایی در مقایسه با زنان شهری مسن‌تر و از نظر قومی متنوع در ایالات متحده	۵۶۵	۲۰/۵۸
۵	کونگ و همکاران ^۵ (۲۰۰۳)	وضعیت زنان و خشونت خانگی در مناطق روستایی بنگلادش: اثرات در سطح فردی و اجتماعی موجود برای خرید	۵۳۴	۲۳/۲۲
۶	وانگ و همکاران ^۶ (۱۹۹۶)	زنان روستایی چینی به عنوان انسان‌شناسان بصری: رویکردی مشارکتی برای دسترسی به سیاست‌گذاران	۳۸۱	۱۲/۷۰
۷	شولر و همکاران ^۷ (۱۹۹۶)	برنامه‌های اعتباری، مردسالاری و خشونت مردان علیه زنان در مناطق روستایی بنگلادش	۳۷۴	۱۲/۴۷
۸	پو و همکاران ^۸ (۲۰۱۱)	بیماری‌های تنفسی مرتبط با قرار گرفتن در معرض سوخت زیست‌توده جامد در زنان و کودکان روستایی: مرور سیستماتیک و متاآنالیز	۳۶۵	۲۴/۳۳
۹	لیتل و استین ^۹ (۱۹۹۶)	زنان و زیبایی روستایی	۳۴۳	۱۱/۴۳
۱۰	تران و همکاران ^{۱۰} (۲۰۱۳)	اعتبارسنجی مقیاس‌های افسردگی، اضطراب و استرس 21 (DASS) به عنوان ابزاری برای غربالگری افسردگی و اضطراب در یک گروه روستایی مبتنی بر جامعه از زنان شمال ویتنام	۳۱۵	۲۴/۲۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

1. Gupta
2. Hashemi et al
3. Kabeer
4. Wilcox et al
5. Koenig et al
6. Wang et al
7. Schuler et al
8. Po et al
9. Little & Austin
10. Tran et al

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از مقالات تأثیرگذار در فاصله دهه‌های پایانی قرن نوزدهم و اوایل قرن بیست و یکم منتشر شده‌اند. این تمرکز بیانگر آن است که موضوع «زنان روستایی» از مدت‌ها پیش به‌عنوان یکی از دغدغه‌های مهم پژوهشی مطرح بوده و پایه‌های نظری و تجربی آن در همین دوره شکل گرفته است. پراکندگی جغرافیایی مطالعه موردی این مقالات نیز نشان می‌دهد که بیشترین تمرکز در کشورهایی مانند هند، بنگلادش، ایالات متحده و ویتنام بوده است. در بخش‌های بعدی جهت شناخت مناسب موضوع به شناخت مهمترین کلمات کلیدی پرداخته خواهد شد. این بررسی، تصویری کلی از مفاهیم پرتکرار و محورهای اصلی مورد توجه در پژوهش‌ها ارائه می‌دهد. این تحلیل مشخص می‌کند که چگونه برخی زمینه‌ها بیش از سایر موضوعات تکرار شده‌اند و به‌عنوان کانون‌های اصلی در این حوزه شناخته می‌شوند. در شکل (۴) فراوانی کلمات کلیدی در مقالات علمی ارائه شده است. اندازه کلمات براساس تکرار و فراوانی آن‌ها مرتب شده است.

شکل ۴. فراوانی کلمات کلیدی در مقالات علمی با موضوع زنان روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

براساس نتایج، کلمه کلیدی «توانمندسازی» با بیشترین فراوانی، به‌عنوان محور اصلی در موضوع مقالات قرار دارد. موضوعی که بیانگر نگاه ظرفیت‌محور به نقش زنان در فرآیندهای توسعه روستایی است. در کنار این مفهوم، کلمات: «بهداشت روستایی، بهداشت زنان، سلامت روان و بهداشت باروری» نیز نشان‌دهنده غلبه رویکرد بهداشت و سلامت در بررسی وضعیت زنان روستایی است. همچنین کلماتی مانند: «خشونت علیه شریک زندگی، برابری جنسیتی و فقر» نیز نشان می‌دهد که پژوهش‌ها علاوه بر محور اصلی که زنان را به عنوان عوامل توسعه می‌نگرند؛ چالش‌های اجتماعی آنان را نیز در محیط زندگی روستایی مورد توجه قرار می‌دهند. نتایج فراوانی هر کدام از کلمات کلیدی در جدول (۶)، ارائه شده است.

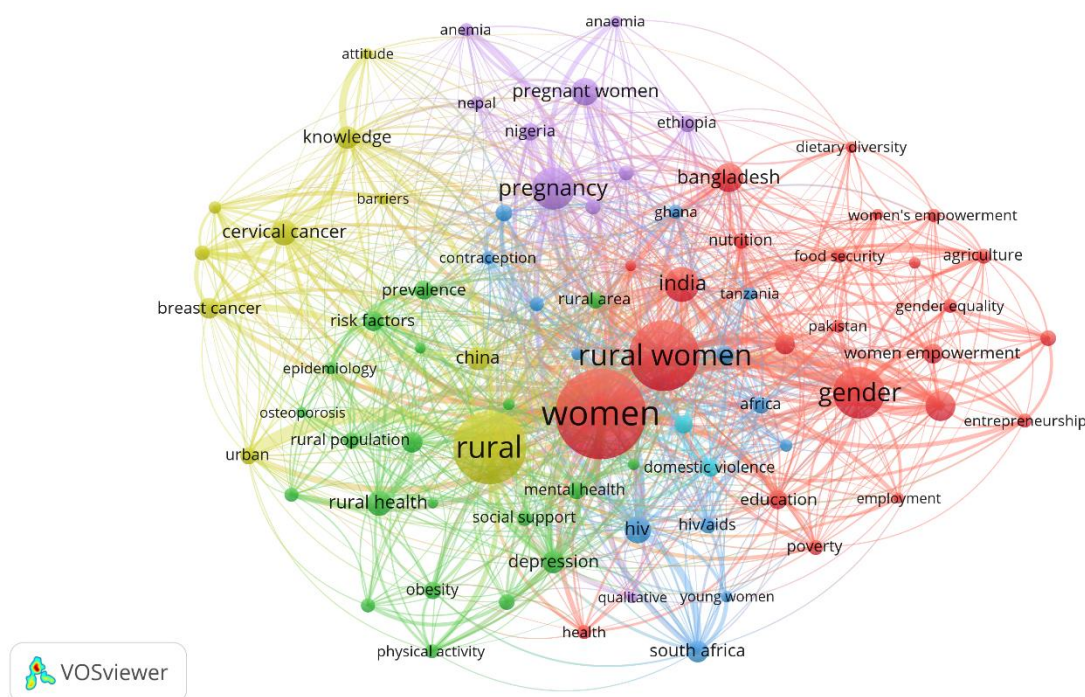
جدول ۶. مهمترین کلمات کلیدی مقالات علمی با موضوع زنان روستایی

رتبه	کلمات کلیدی	فراوانی	رتبه	کلمات کلیدی	فراوانی
۱	توانمندسازی (Empowerment)	۱۶۷	۱۱	کشاورزی (Agriculture)	۶۲
۲	بهداشت روستایی (Rural Health)	۱۳۱	۱۲	کارآفرینی (Entrepreneurship)	۳۰
۳	بهداشت زنان (Women's Health)	۱۰۴	۱۳	برابری جنسیتی (Gender Equality)	۵۹
۴	آموزش (Education)	۸۸	۱۴	امنیت غذایی (Food Security)	۵۸
۵	خشونت علیه شریک زندگی (Intimate Partner Violence)	۸۴	۱۵	بهداشت (Health)	۵۸
۶	سلامت روان (Mental Health)	۸۰	۱۶	بهداشت باروری (Reproductive Health)	۵۸
۷	تنظیم خانواده (Family Planning)	۷۶	۱۷	پاکستان (Pakistan)	۵۶
۸	کیفیت زندگی (Quality of Life)	۷۰	۱۸	توانمندسازی زنان (Women's)	۵۴

رتبه	کلمات کلیدی	فراوانی	رتبه	کلمات کلیدی	فراوانی
	(Empowerment)				
۹	جمعیت روستایی (Rural Population)	۶۸	۱۹	کنیا (Kenya)	۵۱
۱۰	فقر (Poverty)	۶۶	۲۰	تحقیقات کیفی (Qualitative Research)	۴۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

همچنین در بخش بعدی به تحلیل هم‌رخدادی کلمات کلیدی در موضوع مقالات پرداخته شده است. این روش امکان شناسایی پیوندهای معنایی میان مفاهیم اصلی و فرعی را فراهم می‌سازد و از این طریق، خوشه‌های دانشی شکل گرفته پیرامون موضوع زنان روستایی آشکار می‌شود. تحلیل هم‌رخدادی کلمات کلیدی، بر این فرض استوار است که هر کلمه کلیدی بازتابی از محتوای نظری، رویکرد پژوهشی و جهت‌گیری موضوعی یک مطالعه علمی است. بنابراین، بررسی الگوی این کلمات می‌تواند به درک دقیق‌تری از نحوه طرح و بازنمایی زنان روستایی در ادبیات علمی فراهم می‌کند. بدین صورت که پژوهش‌ها این گروه اجتماعی را در مناطق روستایی بیشتر از چه ابعاد و حوزه‌هایی مورد توجه قرار داده‌اند. در این تحلیل، کلمات کلیدی به‌صورت گره‌هایی در یک شبکه در شکل (۵)، نمایش داده شده است. در این شبکه نودها، کلمات کلیدی هستند. اندازه بزرگی و کوچکی آن‌ها براساس تعداد هم‌رخدادی آن‌ها و رنگ آن‌ها بیانگر خوشه‌های شکل گرفته است.

شکل ۵ شبکه هم‌رخدادی کلمات کلیدی در مقالات علمی با موضوع زنان روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

کلمات کلیدی: «توانمندسازی زنان، توسعه روستایی، کارآفرینی، اشتغال و آموزش»، در خوشه اول؛ بیانگر اصلی‌ترین موضوع در «زنان روستایی» است. این کلمات بازنمایی غالبی از «زنان» به‌عنوان بازیگران کلیدی در فرآیند توسعه روستایی ارائه می‌دهد. به صورتی که در پژوهش‌های علمی، زنان نه صرفاً به‌عنوان گروهی آسیب‌پذیر، بلکه به‌عنوان نیروهای فعال و توانمند برای توسعه روستایی در نظر گرفته شده است. در عین حال، هم‌رخدادی این کلمات با «فقر، امنیت غذایی، تغذیه، بهداشت و کووید-۱۹» نشان دهنده آن است که این نقش در مناطق روستایی در بستری از نابرابری‌ها قرار دارد. خوشه دوم نیز به «سلامت بهداشتی و روانی زنان» در مناطق روستایی می‌پردازد. «عوامل خطر، شیوع، اپیدمیولوژی، فشار خون بالا، چاقی، پوکی استخوان و یائسگی»؛ غلبه زمینه‌های علمی بهداشت عمومی و سلامت در مطالعه وضعیت زنان در مناطق روستایی است. در

این خوشه همچنین «سلامت روان، افسردگی، کیفیت زندگی و حمایت اجتماعی» نشان دهنده آن است که پژوهش‌ها به ابعاد فراتر از سلامت جسمانی نیز توجه کرده و شرایط روانی و اجتماعی زنان را نیز در مناطق روستایی در نظر گرفته‌اند.

جدول ۷. شبکه هم‌رخدای کلمات کلیدی مقالات علمی در موضوع زنان روستایی

خوشه	کلمات کلیدی	تعداد	درصد (%)	نود (کلمه) سرآمد	نود (کلمه) مرکزی
اول	توانمندسازی زنان، زنان، زنان روستایی، توسعه روستایی، مناطق روستایی، فقر، پاکستان، تغذیه، هند، بهداشت، برابری جنسیتی، جنسیت، امنیت غذایی، توانمندسازی، کارآفرینی، اشتغال، آموزش، تنوع غذایی، کووید-۱۹، بنگلادش، آژانس، کشاورزی	۲۲	۲۸/۶	زنان	زنان
دوم	سلامت روستایی، افسردگی، سلامت زنان، عوامل خطر، شیوع، سلامت روان، چاقی، مناطق روستایی، کیفیت زندگی، جمعیت روستایی، حمایت اجتماعی، فعالیت بدنی، فشار خون بالا، یائسگی، اپیدمیولوژی، تحقیقات کیفی، زنان، بهداشت عمومی، سلامت زنان، پوکی استخوان	۲۰	۲۶	سلامت زنان	افسردگی
سوم	اچ‌آی‌وی، آفریقای جنوبی، آفریقای جنوب صحرای آفریقا، تنظیم خانواده، آفریقا، اچ‌آی‌وی/ایدز، غنا، بهداشت باروری، پیشگیری از بارداری، تانزانیا، اوگاندا، کنیا، زنان جوان	۱۳	۱۶/۸	آفریقا	اچ‌آی‌وی
چهارم	روستایی، سرطان دهانه رحم، چین، دانش، سرطان سینه، شهری، غربالگری، آگاهی، موانع، نگرش	۱۰	۱۳	چین	روستا
پنجم	بارداری، زنان باردار، نیجریه، اتیوپی، مراقبت‌های دوران بارداری، سلامت مادران، کم‌خونی، نپال، کم‌خونی، کیفی	۱۰	۱۳	نپال	بارداری
ششم	خشونت خانگی، خشونت شریک زندگی	۲	۲/۶	خشونت خانگی	خشونت شریک زندگی
جمع	-	۷۷	۱۰۰٪	-	-

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۴

براساس نتایج خوشه‌های سوم، چهارم و پنجم ارتباط نزدیکی با یکدیگر دارند. در این خوشه‌ها زنان به عنوان گروه‌های اجتماعی که همواره با چالش‌های بهداشتی در مناطق روستایی روبه‌رو هستند، بازنمایی می‌شوند. خوشه سوم، بر اچ‌آی‌وی/ایدز در کشورهای آفریقای جنوبی، صحرای آفریقای، تانزانیا، اوگاندا و کنیا متمرکز است. در خوشه چهارم به مهم‌ترین بیماری‌های زنان و موانع فرهنگی و نگرشی آنان در مواجهه با غربالگری‌های بهداشتی متمرکز است. این خوشه بر اهمیت آگاهی و آموزش در زمینه پیشگیری از بیماری‌ها در میان زنان روستایی تاکید می‌کند. همچنین خوشه پنجم، بر مراقبت‌های دوران بارداری زنان روستایی در کشورهای نیجریه، اتیوپی و نپال، می‌پردازد. با توجه به بازنمایی این خوشه‌ها می‌توان چنین اظهار داشت که زنان روستایی در این خوشه‌ها به‌عنوان گروهی در معرض خطرات متعدد بهداشتی در دوران مختلف زندگی (جوانی، بارداری و سالمندی) توصیف می‌شوند. همچنین خوشه ششم به عنوان خوشه نوظهور که تنها دو کلمه کلیدی: «خشونت خانگی، خشونت شریک زندگی» قرار دارند، شکل گرفته است. این خوشه بیانگر شکل‌گیری نوعی نگاه اجتماعی-حقوقی به وضعیت زنان در مناطق روستایی است. این مفاهیم نشان می‌دهد که زنان روستایی نه‌تنها در بخش‌های توسعه، سلامت و بهداشت مورد توجه قرار گرفته‌اند، بلکه به‌تدریج به‌عنوان گروه‌های اجتماعی که با خشونت‌های خانوادگی روبه‌رو هستند، بررسی شده‌اند. اما بیش از هر زمینه‌ای این خوشه جایگاه زنان روستایی را به‌عنوان گروهی که نیازمند حمایت‌های اجتماعی، حقوقی و نهادی هستند، برجسته می‌کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

زنان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین گروه‌های اجتماعی در جوامع روستایی، نقش گسترده‌ای در حیات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستاها ایفا می‌کنند. آنان در کنار انجام مسئولیت‌های خانوادگی؛ نقش مهمی در فعالیت‌های تولیدی، کشاورزی، حفظ سرمایه‌های اجتماعی و توسعه روستایی دارند. با این حال، علی‌رغم این نقش مؤثر، جایگاه آنان در بسیاری از برنامه‌ها، سیاست‌ها

و حتی پژوهش‌های علمی به‌طور کامل مورد توجه قرار نگرفته است. این نادیده‌انگاری سبب شده که بخش مهمی از توانمندی‌ها، نیازها و چالش‌های آنان در فرآیند توسعه روستایی کمتر دیده شود و بازنمایی ناقص یا یک‌سویه از نقش واقعی زنان در پژوهش‌ها شکل گیرد. بنابراین هدف اصلی پژوهش، شناخت نحوه بازنمایی زنان روستایی در پژوهش‌های علمی بود. تا بدین‌صورت زمینه‌ها، نقش‌ها اصلی و مسائل نوظهوری که برای آنان مورد توجه قرار داشته، شناسایی شوند. موضوعی که می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای محققان در کشورمان در جهت‌گیری دقیق‌تر پژوهش‌های خود مورد استفاده قرار گیرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد؛ درحالی که از دهه هفتاد میلادی، نقش زنان در فرآیند برنامه‌های توسعه ملی مورد توجه قرار گرفته (Sadeghi Fasaei & Kalhor, 2007)؛ نخستین پژوهش علمی در سال ۱۹۰۴ در موضوع زنان روستایی انجام شده است. رشد علمی قابل توجه نیز در سال‌های گذشته نشان می‌دهد که اکنون موضوع «زنان»، به عنوان یکی از اهداف علمی و توسعه در مناطق روستایی شناخته می‌شود. در این زمینه بیشترین حمایت‌های مالی از پژوهش‌های زنان روستایی نیز توسط مؤسسات ملی و بنیادهای بین‌المللی مستقر در کشورهای توسعه‌یافته، به ویژه آمریکا، تأمین شده است. از سوی دیگر، مهم‌ترین مراکز علمی نیز شامل دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی در کشورهای آمریکا، انگلستان، چین و بنگلادش بودند. این تمرکز بر منابع و مراکز علمی کشورهای توسعه‌یافته، بیانگر اولویت‌دهی جهانی به مسائل زنان روستایی بوده است. اما مهمترین یافته پژوهش شناخت زمینه‌های اصلی در منابع علمی بود.

در طول سال‌های اخیر «توانمندسازی زنان روستایی» به مثابه یکی از ارکان اصلی توسعه در مباحث توسعه روستایی شناخته شده و این زمینه به منظور ارتقای وضعیت زنان در این مناطق استفاده شده است. نتایج پژوهش حاضر نیز نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از مقالات، زنان روستایی را در چارچوب رویکرد ادغام بازنمایی کرده‌اند؛ بدین معنا که زنان نه صرفاً به عنوان گروهی آسیب‌پذیر، بلکه به مثابه کنشگرانی فعال، مؤثر و توانمند در فرایندهای توسعه روستایی معرفی شده‌اند. در همین راستا، تأکید بر مفاهیمی چون توانمندسازی، افزایش اتکا به خود، ارتقای قدرت درونی، مشارکت اجتماعی و نقش‌آفرینی اقتصادی، بیانگر غلبه دیدگاهی است که حضور و مشارکت زنان را شرطی اساسی برای تحقق توسعه روستایی می‌داند (Talebi, 2022; Ali & Salisu, 2019 et al.). در مقابل یافته‌ها نشان می‌دهد که بخشی از پژوهش‌ها نیز به چالش‌ها، محدودیت‌ها و آسیب‌های پیش روی زنان روستایی نیز پرداخته‌اند. مسائل بهداشتی، سلامت جسمی و روانی، فقر و محرومیت، بازتابی از رویکرد حاشیه‌ای شدن است که بر نابرابری‌های ساختاری، دسترسی نابرابر به منابع و پیامدهای منفی شرایط اجتماعی زنان در روستایی است. این بازنمایی‌ها نشان می‌دهد که زنان روستایی همچنان در معرض اشکال مختلفی از طرد، نادیده‌انگاری و محدودیت‌ها قرار دارند و کماکان اتخاذ برنامه‌ها و اقدامات توسعه، به بهبود شرایط آنان در مناطق روستایی نشده است. افزون بر این، توجه تدریجی پژوهش‌ها به موضوع «خشونت خانگی» بسیار حایز اهمیت است. این زمینه را می‌توان به نوعی یک بازنمایی انتقادی از وضعیت زنان در مناطق روستایی در نظر گرفت. در این بازنمایی جایگاه زنان از نظر امنیت، کرامت، حقوق انسانی و آسیب‌پذیری‌های پنهان در زندگی روزمره مورد توجه قرار گرفته است. این دسته از مطالعات را می‌توان تا حدی در پیوند با رویکرد بهره‌کشی و سلطه نیز تحلیل کرد؛ زیرا خشونت، فشارهای اجتماعی و باورهای نابرابر زندگی خانوادگی و اقتصادی، بیانگر تداوم روابط نابرابر قدرت و بازتولید موقعیت فرودست زنان در ساختارهای اجتماعی روستایی است. در حالی که این موضوع بیشتر در محیط‌های شهری مورد بررسی قرار می‌گرفت (Raisi & Bostani, 2022; Hosseini et al., 2023; Zamani Moghadam & Hassanvandi, 2020)، طرح آن در مناطق روستایی نشان می‌دهد که ادبیات علمی به تدریج در حال شناسایی و بازنمایی آسیب‌های اجتماعی خاص این گروه‌ها بوده است. در کشورمان تنها پژوهش بهرامی و شریفی (Bahrami & Sharifi, 2022) و پوردل و عباس‌پور (Pourdel & Abbaspour, 2018) مرتبط با این زمینه بوده است. این موضوع ایجاب می‌کند که محققان با توجه به شکاف پژوهشی، بیشتر به پژوهش‌های هدفمند و مسئله‌محور در مناطق روستایی کشورمان بپردازند.

با توجه به یافته‌های پژوهش، پیشنهاد زیر ارائه می‌گردد:

– در پژوهش تمرکز جغرافیایی مشخصی برای بررسی منابع علمی مرتبط با زنان روستایی در نظر گرفته نشد و لذا یافته‌ها تصویری کلی از روند جهانی پژوهش‌ها ارائه نمودند. بنابراین پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با تمرکز بر ایران، ضمن تحلیل

وضعیت تولیدات علمی کشور، جایگاه ایران را در شبکه‌های همکاری علمی، حوزه‌های موضوعی و روندهای پژوهشی با سایر کشورها مقایسه کنند.

– با توجه به گستردگی موضوع زنان روستایی، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به جای بررسی کلی این حوزه، بر موضوعات تخصصی و اولویت‌دار مانند توانمندسازی اقتصادی، کارآفرینی، امنیت غذایی، کشاورزی پایدار، تغییرات اقلیمی، سلامت، آموزش، فناوری‌های نوین، مهاجرت، مشارکت اجتماعی و حکمرانی محلی تمرکز کنند تا خلأهای دانشی موجود بهتر شناسایی شود.

– با توجه به سهم محدود پژوهشگران ایرانی در همکاری‌های بین‌المللی این حوزه، پیشنهاد می‌شود دانشگاه‌ها، مراکز تحقیقاتی و نهادهای سیاست‌گذار کشور با حمایت از طرح‌های پژوهشی مشترک، فرصت‌های مطالعاتی، انتشار مقالات مشترک و عضویت در شبکه‌های علمی بین‌المللی، زمینه ارتقای کیفیت و اثربخشی پژوهش‌های مرتبط با زنان روستایی را فراهم کنند.

– یافته‌های پژوهش نشان داد که موضوع «خشونت خانگی» در سال‌های اخیر به یکی از محورهای نوظهور مطالعات زنان روستایی تبدیل شده است. با توجه به محدود بودن مطالعات انجام‌شده در ایران، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های میان‌رشته‌ای با رویکردهای اجتماعی، روان‌شناختی، حقوقی و سیاست‌گذاری در این زمینه توسعه یابد تا شواهد علمی لازم برای تدوین برنامه‌های حمایتی فراهم شود.

– با توجه به اینکه چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همچنان از مهم‌ترین محورهای مطالعات زنان روستایی هستند، پیشنهاد می‌شود دستگاه‌های اجرایی کشور، از جمله وزارت جهاد کشاورزی، معاونت امور زنان و خانواده، بنیاد مسکن، سازمان برنامه و بودجه و سایر نهادهای مرتبط، برنامه‌های توسعه روستایی را با رویکرد توانمندسازی زنان، تقویت سرمایه اجتماعی، توسعه مهارت‌های شغلی و ... را اجرا کنند.

– با توجه به این که دسترسی مناسب پژوهشگران به پایگاه‌های اطلاعاتی و منابع علمی مناسب، زمینه انجام پژوهش‌های دقیق‌تر و مناسب را فراهم می‌کند. پیشنهاد می‌شود نهادهای متولی مرتبط در ایران، با حمایت از طرح‌های تحقیقاتی و پایان‌نامه‌های مرتبط با زنان روستایی و همچنین تسهیل دسترسی پژوهشگران به منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر، توسعه مطالعات این حوزه را مورد حمایت قرار دهند.

– با توجه به نقش مؤثر زنان در اقتصاد و توسعه روستایی، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاران با طراحی نظام پایش و ارزیابی مستمر، آثار برنامه‌های حمایتی و توسعه‌ای مرتبط با زنان روستایی را به‌صورت دوره‌ای ارزیابی و نتایج آن را در اصلاح سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه روستایی به کار گیرند.

– در نهایت می‌توان بیان نمود که زنان روستایی، با وجود محدودیت‌ها و نابرابری‌های موجود، یکی از ارکان اصلی توسعه پایدار روستایی به شمار می‌روند. از این‌رو، توجه هم‌زمان به توسعه پژوهش‌های علمی، حمایت‌های نهادی، تقویت مشارکت اقتصادی و اجتماعی و ارتقای جایگاه آنان در فرآیندهای تصمیم‌گیری می‌تواند زمینه تحقق توسعه پایدار و متوازن روستاهای ایران را فراهم سازد.

منابع

1. Adekunle, O. O. (2013). Analysis of effectiveness of agricultural extension service in among rural women: Case study of Odeda local government, Ogun State, Nigeria. *Journal of Agricultural Science*, 5(12), 65. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.5539/jas.v5n12p65>
2. Agbo, F. O., & Isa, M. A. (2017). Scientific skills and concept learning by rural women for personal and national development. *Science Education International*, 28(2), 128–135. <https://doi.org/https://doi.org/10.33828/sei.v28.i2.5>
3. Akiya, A., Valipour, A., & Moradi, S. (2025). The role of rural women in the management, protection and exploitation of natural resources (case study: Chaharzobar region, Kermanshah). *Forest Research and Development*, 10(1): 73-93. <https://doi.org/10.30466/jfrd.2023.54857.1689>. [In Persian]
4. Ali, M. A., & Salisu, Y. (2019). Women entrepreneurship and empowerment strategy for national development. *Journal of Economics, Management and Trade*, 22(3), 1-13. <http://dx.doi.org/10.9734/JEMT/2019/44828>

5. Arul Paramanandam, D., & Packirisamy, P. (2015). An empirical study on the impact of micro enterprises on women empowerment. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 9(4), 298–314. <https://doi.org/10.1108/JEC-08-2014-0017>
6. Azimi, N., Alibeigi, A., & Papzan, A. (2024). Evaluating the Empowerment of Rural Women in Kermanshah County. *Human Geography Research*, 55(2): 77-97. <http://doi.org/10.22059/JHGR.2022.326304.1008332>. [In Persian]
7. Azkia, M., & Imani, A. (2008). *Sustainable Rural Development*, Tehran: Information. [In Persian]
8. Bahrani, V., & Sharifi, E. (2022). A database study of domestic violence against women in Pol-e-Dokhtar city (case study: Zivodar villages). *Iranian Journal of Social Studies*, 15(4): 55-81. <https://doi.org/10.22034/jss.2022.531035.1544>. [In Persian]
9. Choudhry, A. N., Abdul Mutalib, R., & Ismail, N. S. A. (2019). Socio-cultural factors affecting women economic empowerment in Pakistan: A situation analysis. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 9(5), 90–102. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.6007/IJARBS/v9-i5/5842>
10. Daneshmehr, H., & Karimi, S. (2012). Women's semantic implications of educational inequalities in Salavat Abad rural district. *Journal of Women's Studies*, 15(50): 1-33. <https://doi.org/10.30465/ws.2025.48500.4088>. [In Persian]
11. Das, S., & Singh, P. (2019). Rural women empowerment and its relationship with economic development: A Study of Cachar District of the state Assam. *IASSI-Quarterly*, 38(2), 313–332.
12. FAO. (1996). *Women and Agriculture, Plane of Action for Women in Development*.
13. Farzi, S., & Moghaddis Farimani, Sh. (2025). The Effectiveness of Agricultural Entrepreneurship Extension Training Courses on Strengthening the Entrepreneurial Behavior of Rural Women. *Agricultural Education Management Research*, 15(65): 113- 91. <https://doi.org/10.22092/jaeer.2023.362682.1958>. [In Persian]
14. Fouad Mohammed, S., El-Sayed Mohamed El-Sayed, H., & Ibrahim Hamdy Aboraiah, M. (2020). Assessment of Women's Reproductive Empowerment in Rural and Urban Areas: A Comparative Study. *Egyptian Journal of Health Care*, 11(3), 1127–1142.
15. Ghafari, Gh. (1999). Women and Social Development. *Journal of Women's Rights*, 10: 10-16. [In Persian]
16. Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices* (Vol. 2). Sage.
17. Hall, S., & Gieben, B. (1992). *Formations of modernity*. Polity Press Cambridge.
18. Hosseini, M. R., Taj Bakhsh, Gh. R., & Sarlak, P. (2023). Qualitative analysis of violence against women in public spaces of the city and its consequences (Case study: women aged 20-50 in Bandar Abbas). *Journal of Women*, 13(40): 187-210. <https://doi.org/10.30465/ws.2022.36210.3289>. [In Persian]
19. Hosseini, Mirza H., Dolati, M., & Parpanji, M. (2018). Investigating the factors affecting the success of rural women's entrepreneurship among members of rural women's cooperatives in the north of Tehran province. *Cooperatives and Agriculture*, 7(26): 129-156. [In Persian]
20. Hunt, A., & Samman, E. (2016). Women's economic empowerment. Navigating Enablers and Constraints, *Overseas Development Institute*.
21. Ingutia, R., Rezitis, A. N., & Sumelius, J. (2020). Child poverty, status of rural women and education in sub Saharan Africa. *Children and Youth Services Review*, 111, 104869. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104869>
22. Kawakbian, M., & Matin, A. (2025). The position of women in political development; content analysis of the fifth and sixth economic, social and cultural development programs of the Republic of Iran. *Strategic Policy Research*, 13(51): 283-323. <https://doi.org/10.22054/qps.2024.76423.3328>. [In Persian]
23. Kazemi, R., & Naeimi, A. (2025). Investigating the effect of using media and social networks on the psychological empowerment of rural women in Salmas County. *Rural Extension and Development Research*, 2(1): 70- 52. <https://doi.org/10.30470/jrdes.2023.708008>. [In Persian]
24. Keyghobadi, M. (2023). An Analysis Of Socio-Cultural Factors Affecting Gender Inequality With A Role In Mental Health. *Journal of Pharmaceutical Negative Results*, 14(03), 3325–3337.

25. Khosravipour, B., & Forushani, N. (2011). Women's participation and sustainable rural development. *Monthly Social-Economic-Scientific and Cultural Journal*, 133: 56-68. [In Persian]
26. Li, Y., Long, H., & Liu, Y. (2015). Spatio-temporal pattern of China's rural development: A rurality index perspective. *Journal of Rural Studies*, 38, 12-26. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2015.01.004>
27. Martins, S. (1996). The Employment and Immigration of the Iranian Rural Women. *Journal of Agricultural Economical Studies Special Issue on Population*, 2, 41.
28. Menon, S., & Sharma, S. (2020). A study on the status of women's empowerment in urban Bangalore, India. *Journal of International Women's Studies*, 21(5), 54-64. <https://doi.org/https://vc.bridgew.edu/jiws/vol21/iss5/6>
29. Mirlotfi, M. R., Bandani, M., & Shahraki, S. (2013). Investigating the role of hidden work of women in the level of rural household welfare (Case study: rural women of Hamoon County). *Spatial Planning (Geography)*, 3(3): 49-68. [In Persian]
30. Movahdian, F., Gholamrezaei, S., & Rahimi Feizabad, F. (2024). Analyzing the Behavioral Intention of Rural Women Members of Local Microfinance Institutions in Lorestan Province Towards Self-Employment. *Women in Development and Politics*, 21(4): 942-973. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2023.356068.1008321>. [In Persian]
31. Musonera, A., & Heshmati, A. (2017). Measuring Women's empowerment in Rwanda. In *Studies on economic development and growth in selected African countries* (pp. 11-39). Springer. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-981-10-4451-9_2
32. Mya Thandar, M. T., Win Naing, W. N., & Hlaing Hlaing Moe, H. H. M. (2019). Women's empowerment in Myanmar: an analysis of DHS data for married women age 15-49. <https://doi.org/https://www.cabidigitallibrary.org/doi/full/10.5555/20193426004>
33. Nasire Zare, S., & Karam, A. (2023). A meta-method for identifying the research topics on land subsidence: A scientometric study. *Journal of Geography and Natural Hazards*, 11(4), 1-19. <https://doi.org/10.22067/geoh.2022.75885.1202>. [In Persian]
34. Nasire Zare, S., Riahi, V., & Afrakhteh, H. (2025). An Approach To Subject Smart Agriculture Focused on Scientific Research in the SCOPUS Database. *Journal of Rural Research*, 16(3), 73-89. <https://doi.org/10.22059/jrur.2025.375780.1939>. [In Persian]
35. Panahi, A., & Mohammadzadeh, A. (2016). The Image of Iranian Women in French Travelogues from the Early Qajar Period to the Constitutional Revolution Based on Stuart Hall's Representation Theory. *Cultural History Studies; Journal of the Iranian History Association*, 7(27): 1-23. <http://chistorys.ir/article-1-707-fa.html>. [In Persian]
36. Pouredel, M., & Abbaspour, Z. (2018). Comparing Types of Violence Against Urban and Rural Women. *Applied Research in Counseling*, 1(3): 69-82. [In Persian]
37. Pourtaheri, M., & Pourvardi Nejat, M. (2009). Measuring Gender Inequality Among Rural Women: A Case Study of Guilan Province. *Historical Sociology*, 1(2): 115-155. https://jhs.modares.ac.ir/article_22757.html. [In Persian]
38. Raisi, S., & Bostani, D. (2022). A qualitative study of violence against Baloch women. *Women and Society*, 2: 46-65. [In Persian]
39. Roshannia, D., Khademi, R., Kordi, L., & Solhifam-Asl, J. (2015). Investigating the role of rural women in development and their obstacles and limitations. *Monthly Social, Economic, Scientific and Cultural Work and Society*, 190: 82-98. [In Persian]
40. Sadeghi Fasaei, S., & Kalhor, S. (2007). Dimensions of the gender gap and its extent in the Third Development Program. *Women in Development and Politics*, 5(2): 28-5. https://jwdp.ut.ac.ir/article_27006.html. [In Persian]
41. Satyavathi, C. T., Bharadwaj, C., & Brahmanand, P. S. (2010). Role of farm women in agriculture: Lessons learned. *Gender, Technology and Development*, 14(3), 441-449. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/097185241001400308>
42. Soharwardi, M. A., Nazir, R., & Akhtar, M. (2020). Do Socio-Economic Factors Stimulate Womens Empowerment At Household Level? Evidence From South. *South East Asia*, 21(3), 1-14.
43. Sojasi Qeidari, H., Rumiani, A., & Jafari, N. (2023). Analysis of obstacles to rural women's tendency to participate in the executive management of villages (case study: villages in Zanjan

- County). *Geography and Regional Development*, 20(3): 35-69. <https://doi.org/10.22067/jgrd.2021.49380.0>. [In Persian]
44. Taghizadfanid, A., Aghayari Hir, M., & Ahmadzadeh Naqdeh, S. (2025). Assessment of gender inequality in women's education and employment and analysis of factors affecting it (Case study: Peri-urban villages of Tabriz). *Development of Peri-urban Spaces*, 6(11): 131-156. <https://doi.org/10.22034/jpusd.2023.397537.1271>. [In Persian]
 45. Talebi, M., Majnoonian, B., Makhdoom, M., Abdi, E., & Omid, M. (2022). Predicting areas with ecotourism potential using artificial neural networks. *Environmental Research*, 12(23): 55-66. [dori.net/20.1001.1.20089597.1400.12.23.5.5](https://doi.org/10.1001.1.20089597.1400.12.23.5.5). [In Persian]
 46. Vafaei, A., & Torkarani, M. (2014). Investigating the effect of the type and amount of rural women's activity on the level of social rights. *Social Psychological Studies of Women*, 12(4): 148-119. [In Persian]
 47. Yousfond, H. R., & Abdollahi, A. S. (2025). The role of rural women in the development of community-based tourism: A study of villages around Gohar Lake in Lorestan Province. *Journal of Spatial Planning*, 15(3): 142-113. <https://doi.org/10.22108/sppl.2025.145899.1854>. [In Persian]
 48. Zamani Moghadam, M., & Hassanvandi, S. (2020). A qualitative study of domestic violence against housewives in the city of Khorramabad. *Women and Society*, 3: 145-170. [In Persian]
 49. Zein al-Dinini, F., & Gharechamani, F. (2025). A study of women's financial and economic rights in the light of social developments: A new approach to the system of independence and property sharing in the context of the Iranian family. *Strategic Studies of Women*, 26(103): 101-75. https://www.jwss.ir/article_209764.html. [In Persian]